

Perheen sosiaalisen taustan ja subjektiivisen kouluyhteisöaseman yhteys yhdeksäsluokkalaisten kouluun kiinnittymiseen

PIIA OLLILA & ANNA-MAIJA KOIVISTO & SAKARI KARVONEN & PIRJO LINDFORS

Sosiaalisen taustan yhteydestä nuorten koulumenestykseen ja koulutusvalintoihin on olemassa vahvaa tutkimusnäyttöä. Sen sijaan tutkimustieto nuorten kouluun kiinnittymisen ja sosiaalisen aseman välisistä yhteyksistä on vähäistä. Artikkelissa tarkastellaan 9.-luokkalaisten nuorten kouluun kiinnittymistä ja sitä, miten nuorten objektiivinen sosiaalinen asema ja subjektiivinen asema kouluyhteisössä ovat yhteydessä kouluun kiinnittymiseen.

.....
English summary at the end of the article

Sosiaalinen asema ja koulutus

Suomalaisen koulujärjestelmän tasa-arvotavoitteesta ja oppimistulosten kansainvälisesti korkeasta tasosta huolimatta (OECD 2019) suomalaisten nuorten koulupoluissa on edelleen eroja, jotka kytkeytyvät vahvasti nuoren sosiaaliseen taustaan (esim. Myrskylä 2011; Saari ym. 2015; Kallio ym. 2016). Nuoren perhetausta on yhteydessä koulumenestykseen (Kalalahti 2014, 65; OECD 2019) sekä peruskoulun jälkeisiin koulutusvalintoihin (Saari ym. 2015, 18; Mikkonen & Korhonen 2018; OECD 2019). Koulutusvalinnat peiriytyvät edelleen vahvasti (Myrskylä 2011, 17), ja vähän kouluttautuneiden vanhempien lapset keskeyttävät koulutuksen muita useammin (Kuronen 2010, 325). Erityisesti kasautunut sosiaalinen huono-osaisuus, eli lapsuudenkodissa koettu köyhyys, vanhempien matala koulutustaso ja sosiaalitukien varassa eläminen, ennustavat toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jäämistä (Kallio ym. 2016). Vuonna 2016 pelkän perusasteen suorittaneita 20–29-vuotiaita nuoria oli 17 prosenttia ikäryhmästä (SVT 2017).

Kouluun kiinnittyminen

Sosiaalisen ja psykologisen kouluun kiinnittymisen tiedetään toimivan nuoria suojaavana ja koulunkäyntiä edistävänä tekijänä. Kouluun kiinnittymisen on todettu olevan yhteydessä useisiin nuorten koulunkäyntiin, sosiaalisiin suhteisiin sekä hyvinvointiin liittyviin tekijöihin (Libbey 2004). Vahvasti kouluun kiinnittyneet nuoret menestyvät paremmin koulussa (Crosnoe 2009; Niehaus ym. 2012), pinnaavat vähemmän (Vaughn ym. 2013) ja jatkavat todennäköisemmin opintojaan seuraavalle opintoasteelle (Tomek ym. 2017). Vahva kouluun kiinnittyminen on tutkimuksissa yhdistetty myös vähäisempiin mielenterveyden ongelmiin (Bond ym. 2007) ja parempaan koettuun terveyteen (Bonny ym. 2000).

Kouluun kiinnittymisen (*school connectedness*) määrittelyn ja mittarien kirjo on laaja, eikä käsitteelle ole muodostunut yhtä selkeää ja vakiintunutta määritelmää. Yleisesti kouluun kiinnittymisellä viitataan oppilaiden ihmissuhteisiin koulumaailmassa, ja sitä voidaan käyttää oppilaan sosiaalisia koulukokemuksia kuvastavana kattokäsit-

teenä. Kiinnittymistä rakentavat oppilaiden kokemukset ja tunteet suhteessa koulun tärkeisiin ihmissuhteisiin, kuten vertaisiin tai opettajiin sekä yhteisöön; esimerkiksi missä määrin oppilaat kokevat kuuluvansa joukkoon ja olevansa osa koulua. Tutkimuksissa on määritelmistä ja mittarista riippuen keskitytty tarkastelemaan kiinnittymistä joko yleisesti koulutasolla tai tarkemmin koskien jotain tiettyä ihmissuhtetyyppiä, kuten oppilaan ja opettajan suhdetta. (Libbey 2004; García-Moya ym. 2019.) Erilaisista määritelmistä tai mittareista huolimatta tulokset eri tutkimusten välillä ovat osoittaneet, että oppilaiden myönteiset sosiaaliset koulukokemukset ovat yhteydessä parempiin tuloksiin. Tämä koskee sekä kouluun liittyviä että terveydellisiä osoittimia. (Libbey 2004.)

Yksi käytetyimmistä kouluun kiinnittymisen mittareista on alun perin Yhdysvaltalaisessa The National Longitudinal Study of Adolescent Health -tutkimuksessa esitelty School Connectedness Scale (SCS). Se mittaa yleisellä tasolla nuorten tunteita kouluun kohtaan, kokemusta joukkoon kuulumisesta, turvallisuuden ja tyytyväisyyden tunteita sekä näkemystä opettajien oikeudenmukaisuudesta. Mittari ei kerro koulusaavutuksista, motivaatiosta, sitoutumisesta akateemiseen työskentelyyn tai yksittäisten ihmissuhteiden laadusta. (Libbey 2004.) Mittari on laajalti kansainvälisessä käytössä, ja sen sisäisestä validiteetista ja reliabiliteetista on vahva näyttö monissa eri kulttuureissa ja konteksteissa tutkittuna (ks. esim. Resnick ym. 1997; Furlong ym. 2011). Suomessa tätä mittaria ei ole aikaisemmin käytetty kouluun kiinnittymisen tutkimuksessa, vaan pääosin on hyödynnetty kouluun sitoutumisen (*school engagement*) käsitteeseen pohjautuvia mittareita (ks. esim. Linnakylä & Malin 2008; Kalalahti 2014; Vanttaja ym. 2019). Kouluun sitoutumisen tutkimuksessa käytetty mittarit on useimmiten jaoteltu behavioraaliseen, kognitiiviseen ja emotionaaliseen ulottuvuuteen (ks. Vanttaja ym. 2019). Sen sijaan tässä tutkimuksessa käytetty kouluun kiinnittymisen mittari tavoittaa ensisijaisesti emotionaalisen tai psykologisen kiinnittymisen ulottuvuuden.

Sosiaalisen aseman mittaaminen

Sosiaalisella asemalla tarkoitetaan yksilön aineellisten ja ei-aineellisten voimavarojen tuomaa arvostusta, valtaa ja mahdollisuuksia yhteiskunnas-

sa. Sosiaalinen asema rakentuu esimerkiksi koulutuksen, tulojen ja omaisuuden välityksellä, ja se määrittää yksilön elämää monin tavoin. (Lahelma & Rahkonen 2017, 19–24.) Käsitteen moniulotteisuudesta johtuen sosiaalista asemaa tutkitaan monenlaisilla mittareilla. Valitusta mittarista riippuen tutkimus tavoittaa jonkin ulottuvuuden sosiaalisesta asemasta. Koulutustasoa mittaamalla saadaan tietoa yksilön tiedoista ja kognitiivisista kyvyistä, jotka ovat yhteydessä ammattiasemaan. Tulotason mittaaminen taas antaa viitteitä varallisuudesta ja materiaalisista olosuhteista, jotka säätelevät muun muassa asumisoloja ja kulutusmahdollisuuksia. Käsitteen moninaisuudesta johtuen sosiaalista asemaa onkin viimeaikaisissa tutkimuksissa tarkasteltu yhä enemmän käyttämällä useampaa mittaria, jotta vältyttäisiin kuvaamasta laajaa ilmiötä liian kapean linsin lävitse (ks. esim. Kalalahti ym. 2011; Kallio ym. 2016; Moor ym. 2019).

Nuorten objektiivisen sosiaalisen aseman mittaaminen on vaikeampaa kuin muissa ikäryhmissä, sillä heidän sosiaalinen asemansa yhteiskunnassa on vasta muotoutumassa (Moor ym. 2019). Nuorten objektiivista sosiaalista asemaa arvioidaan tutkimuksissa yleisesti vanhempien tulotason ja koulutusasteen kautta (Karvonen & Rahkonen 2011; Moor ym. 2019). On kuitenkin viitteitä siitä, että vanhempien sosiaalisen taustan käyttäminen nuorten sosiaalisen aseman mittarina ei anna yksiselitteistä ja riittävän tarkkaa kuvaa nuoren sosiaalisesta asemasta, eikä varsinkaan nuorten keskinäisistä hierarkioista. Esimerkiksi terveystutkimuksissa objektiivisen sosiaalisen aseman ja terveyden väliset yhteydet ovat osoittautuneet heikommiksi kuin muilla ikäryhmillä (Sweeting & Hunt 2014; Joffer ym. 2019). Ilmiötä on selitetty kaikille nuorille yhteisellä peruskoulutuksella sekä nuorisokulttuurien luomalla muista ikäryhmistä poikkeavalla ”tasatilanteella”, jonka jälkeen erot mahdollisesti jälleen palautuvat nuorten aikuistuessa (West & Sweeting 2004). Haasteeksi kyselytutkimuksissa on osoittautunut myös nuorten antamien vastausten tarkkuus ja oikeellisuus. Nuoret saattavat aliarvioida vanhempien koulutustasoa ja kuvata ammattia ei-tunnistettavilla määreillä, ja vanhempien sosioekonomista asemaa mittaaviin kysymyksiin jätetään paljon myös vastaamatta. (Pueyo ym. 2007; Svedberg ym. 2016.)

Objektiivisen sosiaalisen aseman rinnalla on yhä yleisemmin alettu mitata myös yksilön subjektiivista sosiaalista asemaa. Subjektiivisella sosi-

aalisella asemalla tarkoitetaan yksilön omaa arviota hänen sosiaalisesta asemastaan joko yhteiskunnassa laajemmin tai jossain tietyssä, rajatunmassa yhteisössä. Nuorten kohdalla arviointi kohdistuu yleensä joko perheen asemaan ympäröivän yhteiskunnan hierarkiassa tai omaan asemaan koulu-yhteisössä. (Goodman ym. 2001.) Nuorten keskinäisiä sosiaalisia hierarkioita ja nuorten niille antamia merkityksiä on ulkopuolisten usein vaikea tavoittaa, sillä nuorten kokemuksiin ja näkemyksiin vaikuttavat useat eri hierarkkiset järjestykset, jotka rakentuvat sekä perhetaustan että nuoren omien sosiaalisten järjestelmien, kuten koulun, ystävien ja nuorisokulttuurien välityksellä (West & Sweeting 2004). Subjektiiivisen sosiaalisen aseman on todettu olevan itsenäinen, objektiivisesta sosiaalisesta asemasta erillinen sosiaalisen aseman mittari (Quon & McGrath 2014), joka tuo hyvin esiin nuorten sosiaalisen kerrostumisen elementtejä (Goodman ym. 2001; Svedberg ym. 2016).

Etenkin nuorten terveystutkimusten tulokset antavat näyttöä siitä, että subjektiivinen sosiaalinen asema olisi objektiivista sosiaalista asemaa vahvemmin yhteydessä terveyteen ja terveyskäyttäytymiseen (Sweeting & Hunt 2014; Quon & McGrath 2014; Svedberg ym. 2016; Moor ym. 2019). Suomessa Mira Kalalahti ym. (2011) ovat osoittaneet, että sekä nuorten itse arvioima perheen yhteiskunnallinen asema että kouluyhteisöasema ovat yhteydessä koulumyönteisyyteen. Subjektiiivinen sosiaalinen asema saattaaakin kuvastaa objektiivisia mittareita paremmin yksilön suhteellista asemaa sosiaalisessa hierarkiassa ja tuoda tiivistetysti näkyviin tietoa yksilön sosiaaliseen asemaan vaikuttavista tekijöistä (Quon & McGrath 2014). Nuorten kohdalla tämä viittaa siihen, että subjektiivinen arvio tuo esille nuoren näkemyksen sosiaalisesta asemastaan hetkellistä poikkileikkausta laajemmassa perspektiivissä. Se myös heijastaa nuoren kumulatiivista elämäkokemusta suhteessa yhteiskunnan tai kouluyhteisön sosiaaliseen hierarkiaan (Goodman ym. 2001) huomioiden esimerkiksi erilaisia kulttuurisia, sosiaaliin suhteisiin ja ikätovereihin sekä asuinympäristöön liittyviä tekijöitä (Andersson 2018). Esimerkiksi Kalalahden ym. (2011) tutkimuksessa nuoret arvioivat perheen aseman joiltain osin objektiivisen sosiaalisen aseman kuvaajien kanssa yhteneväisesti. Sijoittumista kouluyhteisössä taas arvioitiin omakohtaisempien sosiaalisen aseman ulottuvuuksien eli taskurahan ja koulumenestyksen kautta.

Sosiaalisen aseman yhteys kouluun kiinnittymiseen

Tutkimustietoa sosiaalisen aseman yhteydestä kouluun kiinnittymiseen on toistaiseksi niukasti, etenkin nuorten oman näkemyksen tavoittavan subjektiivisen sosiaalisen aseman osalta. Tiedetään kuitenkin, että nuoren näkemys omasta sosiaalisesta asemastaan kouluyhteisössä on merkityksellinen koulunkäyntiin liittyvä tekijä, ja se on yhdistetty muun muassa koulumenestykseen (Destin ym. 2012) ja nuorten kokemaan stressiin (West ym. 2010). Objektiivisen sosiaalisen aseman osalta erityisesti perheen varakkuuden ja korkean sosioekonomisen aseman on osoitettu liittyvän vahvempaan kouluun kiinnittymiseen (Chiu ym. 2016). Matalan sosioekonomisen aseman taas on todettu olevan yhteydessä heikkoon kouluun kiinnittymiseen (Bonny ym. 2000; Linnakylä & Malin 2008).

Oleellista on pyrkiä ymmärtämään, miksi osa oppilaista kiinnittyy kouluun toisia heikommin. On vahvaa näyttöä siitä, että koulunkäyntiongelmien ja koulutuksen keskeyttäminen ovat yhteydessä lapsuuden kasvuympäristöön: perheen matalan sosiaalisen aseman on todettu lisäävän nuoren koulutuksellista syrjäytymisriskiä ja vähäistä kouluttautumista (Myrskylä 2011, 111; Kallio ym. 2016; Tomek ym. 2017). Monet koulunkäyntiin liittyvät tekijät voidaan suoraan tai välillisesti yhdistää lasten ja nuorten perhetaustaan. Oppilaiden erilaiset lähtökohdat ja suhtautuminen koulutukseen ovat osittain riippuvaisia perheen käytettävissä olevasta sosiaalisesta, kulttuurisesta ja taloudellisesta pääomasta (Vettenranta 2015), joka voi heijastua koulutukseen liittyviin asenteisiin ja tavoitteisiin sekä nuoren saamaan tukeen ja kannustukseen (Saari ym. 2015, 110–113). Kodin asenteet muokkaavat lapsen identiteettipääomaa suhteessa koulutukseen ja oppijaidentiteettiin (Vettenranta 2015), ja nämä kokemukset puolestaan vaikuttavat siihen, miten nuori hahmottaa omaa asemaansa ja paikkaansa koulumaailmassa. Niin koulun henkilökunnan, vanhempien kuin oppilaiden itsensäkin on havaittu käyttävän sosiaalista asemaa akateemisen kyvykkyyden mittarina (Crosnoe 2009), ja nuoret pyrkivät sopeuttamaan toimintaansa koulumaailmassa omaksutun positionsa perusteella. Koulun sosiaalinen ympäristö ei aina tue oppilaan kiinnittymistä kouluun (Paju 2016), vaan nuorten vertaisryhmät voivat jopa heikentää koulun kokemista merkityksellisenä.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että hyvin omaan ystäväjoukkoonsa kiinnittyneillä mutta huonosti kouluun kiinnittyneillä oppilailla on muita suurempi riski heikkoon koulumenestykseen (Bond ym. 2007) ja kielteisiin kouluasenteisiin (Linna-kylä & Malin 2008).

Tutkimuskysymykset ja aineisto

Olemme tutkimuksessamme kiinnostuneita siitä, miten peruskoulun päättämävaiheessa olevat nuoret ovat kiinnittyneet kouluun ja onko kouluun kiinnittymisen ja sosiaalisen aseman välillä yhteyttä. Tutkimuksessa sosiaalista asemaa tarkastellaan kahdesta eri näkökulmasta: sekä perinteisillä perheen sosioekonomista asemaa kuvaavilla objektiivisilla mittareilla että nuorten oman näkökulman tavoittavan subjektiivisen sosiaalisen aseman avulla. Objektiivista sosiaalista asemaa mitataan vanhempien koulutustason ja työllisyyslanteen perusteella, subjektiivista asemaansa nuori arvioi suhteessa kouluyhteisönsä hierarkkisiin rakenteisiin. Tutkimuksemme tuottaa uutta tietoa nuorten kouluun kiinnittymisestä ja erityisesti sen suhteesta sosiaaliseen asemaan. Analyysimme lisää ymmärrystä vähän tutkitun subjektiivisen kouluyhteisöaseman merkityksestä nuorten sosiaalisen aseman tutkimuksessa ja on ensimmäinen suomalainen analyysi, joka avaa tämän näkökulman kouluun kiinnittymisen tutkimuksessa.

Tutkimuksessa käytettiin Metropolialueen nuorten siirtyminen yläkoulusta toiselle asteelle: Osaaminen, motivaatio ja hyvinvointi -hankkeen tutkimusaineistoa, jossa tarkasteltiin yläkouluikäisten nuorten osaamista ja hyvinvointia. Vuonna 2014 tutkimukseen osallistuivat kaikki metropolialueen 14 kuntaa ja yhteensä 131 koulua. Tässä tutkimuksessa käytettiin aineistona hyvinvointia ja terveyttä mittaavaa osiota, joka sisälsi myös sosiodemografisia ja perheeseen liittyviä taustakysymyksiä. Kyseiseen osioon vastasi 7 738 nuorta heidän ollessaan yhdeksännen luokan kevätlukukaudella, vastausprosentti oli 82. (Hotulainen ym. 2016.) MetrOP-tutkimuksella on THL:n tutkimuseettisen työryhmän (TuET) puoltava lausunto.

Muuttujat

Kouluun kiinnittyminen

Vastemuuttujana käytettiin kouluun kiinnittymisen mittaria (*School Connectedness Scale, SCS*) joka sisältää viisi kouluun kiinnittymistä mittaavaa kysymystä. Nuoret vastasivat väittämiin ”Kun olen koulussa, tunnen kuuluvani joukkoon”, ”Tunnen, että olen osa tätä koulua”, ”Olen tyytyväinen, että käyn juuri tätä koulua”, ”Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti” ja ”Tunnen oloni turvalliseksi koulussani”. Vastausvaihtoehdot olivat viisiportaisella Likertin asteikoilla välillä ”Täysin eri mieltä” ja ”Täysin samaa mieltä”. Vastauksista muodostettiin keskiarvosummamuuttuja, joka saa arvoja yhden ja viiden välillä. Suuremmat luvut merkitsevät vahvempaa kouluun kiinnittymistä. Mittarin kysymyksiä tarkasteltiin faktorianalyysillä, koska SCS-mittaria ei aiemmin ole suomalaisessa kontekstissa käytetty. Jotta muuttuja voidaan hyväksyä summamuuttujana, tulee sen latautua faktorille vähintään arvolla 0,32 (Costello & Osborne 2005), ja kaikki muuttujat täyttivät edellä mainitun kriteerin rajan. Muuttujat latautuivat välillä 0,45–0,87 muodostaen yhden faktorin, joten yhtään viidestä kysymyksestä ei poistettu. Yhden faktorin rakenteen todettiin selittävän 58 prosenttia muuttujien välisestä vaihtelusta. Cronbachin alfa on 0,86.

Objektiivinen sosiaalinen asema

Objektiivista sosiaalista asemaa mitattiin nuorten raportoiman vanhempien koulutustason sekä työmarkkina-aseman avulla. Nuorilta oli kysytty äidin ja isän suorittamaa korkeinta koulutusta. Koulutustaso luokiteltiin kolmiluokkaiseksi niin, että korkeakoulutettujen luokkaan kuuluivat ne, joilla ainakin toinen vanhempi oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Keskiasteen luokan muodostivat ne, joilla ainakin toisen vanhemman korkein koulutus oli ammatti- tai lukio-opinnot. Kolmannen luokkaan kuuluivat nuoret, joiden vanhempien korkein koulutus oli peruskoulu. Jos toisen vanhemman osalta ei ollut tietoa, muuttujan arvo määrytyi yhden vanhemman perusteella. Analyysin ulkopuolelle jäivät puuttuvia tietoja antaneet sekä ne nuoret, jotka olivat valinneet sekä äidin että isän koulutusta selvittävään kysymykseen vaihtoehdon ”ei isää/äitiä” (n = 87 eli 1,3 % vastaajista). Nuorilta oli kysytty myös vanhempien työsäkännistä. Analyysistä varten muodostettiin yhdistetty työsäkännin muuttuja, joka luokiteltiin

dikotomiseksi sen mukaan, käykö ainakin toinen vanhemmista töissä vai ei. Työn ulkopuoliseen luokkaan luokiteltiin työttömät, eläkkeellä olevat, muuten kotona olevat sekä opiskelevat vanhemmat, sillä muuttuja kuvaa karkealla tasolla perheen toimeentuloa. Ei-työssäkäyvien luokka kuvaa siis niitä nuoria, joiden kumpikaan vanhempi ei käynyt töissä. Jos toisen vanhemman osalta ei ollut tietoa, muuttujan arvo määrytyi yhden vanhemman perusteella. Analyysin ulkopuolelle jäivät ne nuoret, jotka olivat valinneet sekä äidin että isän työssäkäyntiä selvittävään kysymykseen vaihtoehdon ”ei isää/äitiä” (n = 83 eli 1,2 % vastaajista).

Subjektiiivinen koulu yhteisöasema

Nuorten subjektiiivista sosiaalista asemaa koulu yhteisössä mitattiin Elizabeth Goodmanin (2001) tutkijaryhmänsä kanssa muodostamalla MacArthur Scale of Subjective Social Status – Youth Version -mittarilla, jolla itse arvioitua sosiaalista asemaa voidaan selvittää nuorten näkökulmasta ikäryhmän tarpeita vastaten. Alkuperäinen mittari on visuaalinen tikapuu, jonka portaille nuori sijoittaa itsensä koulu yhteisön sosiaalisessa hierarkiassa. Nuoret pohtivat sosiaalista asemaansa seuraavasti: ”Oletetaan, että seuraava asteikko kuvaa koulua si. Ylhäällä ovat oppilaat, joita arvostetaan eniten, ja joiden seurassa useimmat haluavat olla. Alhaalla ovat oppilaat, joita kukaan ei arvosta, ja joiden kanssa kukaan ei halua olla. Mihin kohtaan sijoittaisit ITSESI tällä asteikolla? Merkitse se kohta, joka kuvaa parhaiten sinua”. Alkuperäisestä mittarista poiketen kyselyssä ei käytetty tikapuiden kuvaa, vaan numeerinen asteikko oli asetettu vertikaalisesti niin, että arvo 10 oli visuaalisesti korkeimmalla ja 1 alimmaisena. Kuvauksissa analyysissä muuttujaa käsiteltiin luokittelemattomana. Muuttujien välisten yhteyksien tarkastelua varten mittari luokiteltiin neliluokkaiseksi. Luokat muodostettiin sekä analyysin kannalta otollisten ryhmäkokojen että sisällöllisesti luontevien katkaisukohtien perusteella siten, että tikkaille 1–5 sijoittuvat luokiteltiin sosiaaliselta asemaltaan heikoiksi, tikkaille 6–7 sijoittuvat keskiverroiksi, tikkaille 8–9 sijoittuvat korkeiksi ja tikkaalle 10 erittäin korkeiksi. Analyysin tulosten herkkyyttä varmistettiin myös erilaisia luokitteluvaihtoehtoja kokeilemalla, jotta varmistuttiin siitä, että tulokset säilyvät muutoksista huolimatta entisellään.

Menetelmät

Aineiston kuvailussa käytettiin frekvenssi- ja prosenttijakaumia sekä keski- ja hajontalukuja. Analyysit toteutettiin ensin tutkimalla yksittäin jokaisen selittävän tekijän yhteyttä kouluun kiinnittymiseen yksisuuntaisten varianssianalyysien (ANOVA) avulla. Ryhmien välisiä eroja tarkasteltiin tarkemmin Bonferronin testin avulla. Yksittäisten yhteyksien tarkastelun jälkeen rakennettiin kaksi usean selittäjän varianssianalyysiä päävaikutustermein. Usean selittäjän mallit muodostettiin laittamalla malliin ensin objektiivista sosiaalista asemaa kuvaavat mittarit (objektiiivisen sosiaalisen aseman malli), ja sen jälkeen tarkasteltiin kaikkien sosiaalista asemaa kuvaavien muuttujien yhteyttä kouluun kiinnittymiseen samaan aikaan. Kaikki analyysit toteutettiin tytöille ja pojille erikseen. Analyysit toteutettiin myös huomioiden aineiston klusteroitunut rakenne. Koska aineisto on kerätty koulutasolla, voidaan olettaa, että tietystä koulusta kerätyt havainnot ovat keskenään riippuvia ja tämä riippuvuus huomioitiin lisäämällä yhdistetyn sosiaalisen aseman malliin mukaan myös koulu satunnaistekijänä.

Varianssianalyysiin liittyvien menetelmäoletusten tarkastelussa havaittiin, ettei Levenen testi tue varianssien yhtäsuuruusoletusta. Residuaalien jakaumat todettiin osin hieman vinoiksi. Tästä syystä yhden muuttujan mallit toteutettiin käyttäen myös epäparametristä Kruskal-Wallis testia ja monimuuttujamallit käyttäen multinominaalista regressioanalyysiä, jossa vastemuuttuja luokiteltiin neljään luokkaan kvartiilien mukaisesti. Menetelmien tulokset olivat samansuuntaisia, joten tulokset raportoidaan vain varianssianalyysimallien osalta. Varianssianalyysissä edettiin, sillä keskihajonnat eivät eronneet toisistaan yli kaksinkertaisesti ja kvantiilikuviot (*Q-Q plots*) olivat tyydyttäviä. Keskihajontojen pienet erot ovat soveltuva menetelmä varianssien yhtäsuuruusoletuksen arvioimiseen, ja varianssianalyysin on todettu säilyttävän vakauden lievistä populaatioiden epänormaalisuudesta huolimatta. (Moore & McCabe 2012, 609, 630–631.)

Aineistoa analysoitiin IBM SPSS Statistics 25 -ohjelmalla. Tilastollisen merkitsevyyden rajana käytettiin arvoa $p < 0,05$.

Tulokset

Aineiston sukupuolijakauma on hyvin tasainen, vastaajista 50,1 prosenttia oli tyttöjä. Oppilaat olivat keskimäärin melko hyvin kouluun kiinnittyneitä, eikä yksisuuntaisen varianssianalyysin perusteella sukupuolten välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Kaikkien oppilaiden keskiarvo oli 3,65 (tytöt ka 3,64; pojat ka 3,67; $p = 0,234$) skaalan vaihdella 1:n (heikko) ja 5:n (vahva kiinnittyminen) välillä. Oppilaiden vanhempien korkein koulutusaste oli yleisimmin keskiasteen koulutus (taulukko 1). Yli kolmanneksella nuorista ainakin toinen vanhemmista oli korkeakoulutettu. Lähes kaikkien nuorten vanhemmista ainakin toinen oli kyselyyn vastaushetkellä töissä. Pojat arvioivat subjektiivisen koulu-yhteisönsä tyttöjä korkeammaksi. Poikien keskimääräinen arvio omasta asemastaan välillä 1–10 oli 7,16 (kh 1,99; $n = 3\ 679$) ja tyttöjen 6,43 (kh 2,02; $n = 3\ 812$). Määrällisesti eniten sekä tytöt että pojat olivat arvioineet itsensä tikkaalle kahdeksan (kuvio 1). Muuttujien jakaumat on esitetty tarkemmin taulukossa 1.

Kouluun kiinnittymisen ja subjektiivisen koulu-yhteisönsä yhteyttä tarkasteltiin ensin luokittelematta muuttujaa (kuvio 2). Kiinnittyminen oli selvästi heikointa, jos oma koulu-yhteisönsä oli arvioitu hyvin matalaksi ja vahvistui mitä paremmaksi oma asema oli arvioitu. Poikkeuksen yhteyteen tekivät oman koulu-yhteisönsä korkeimmalle portaalle asettaneet nuoret, joiden kouluun kiinnittyminen oli heikompaa kuin yhden

tikkaan matalammalle itsensä koulun sosiaalisessa hierarkiassa sijoittaneilla. Sama ilmiö oli havaittavissa sekä tytöillä että pojilla. Muuttujan neliluokkaiseksi luokittelun jälkeen varianssianalyysillä havaittiin, että subjektiivinen koulu-yhteisönsä oli yhteydessä kouluun kiinnittymiseen ja kiinnittyminen oli vahvinta korkean koulu-yhteisönsä ryhmässä. Heikon ja erittäin korkean koulu-yhteisönsä ryhmässä kiinnittyminen oli muita ryhmiä heikompaa. Bonferroni-testillä tarkasteltuna tytöillä kaikki ryhmät, lukuun ottamatta keskiverto- ja erittäin korkea -ryhmiä, erosivat tilastollisesti merkitsevästi toisistaan. Pojilla vastaavasti kaikki muut paitsi heikko- ja erittäin korkea -ryhmät erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Kaikki varianssianalyysien tulokset on tarkemmin esitetty taulukoissa 2 (tytöt) ja 3 (pojat).

Yksittäisten tekijöiden mallissa tytöillä vanhempien koulutus ($p < 0,001$) ja työssäkäynti ($p = 0,026$) olivat yhteydessä kouluun kiinnittymiseen. Korkeasti koulutettujen vanhempien tytöt olivat vahvimmin kouluun kiinnittyneitä. Tarkempi ryhmien välinen tarkastelu Bonferroni-testillä osoitti tytöillä tilastollisesti merkitsevän eron vanhempien keskiasteen ja korkeakoulutuksen välillä ($p < 0,001$). Vanhempien työssäkäynti merkitsi myös vahvempaa kiinnittymistä. Pojilla vanhempien koulutuksen ja kouluun kiinnittymisen välillä ei havaittu tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Sen sijaan työssäkäyvien vanhempien pojat olivat vahvemmin kouluun kiinnittyneitä kuin työssä käymättömien ($p < 0,001$).

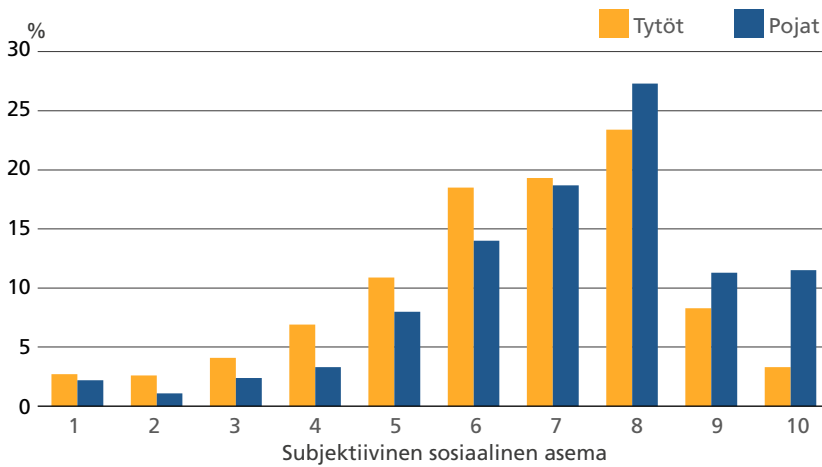
Yksittäisten tekijöiden yhteyksien tarkastelun

Taulukko 1. Oppilaiden objektiivinen sosiaalinen asema ja subjektiivinen koulu-yhteisönsä

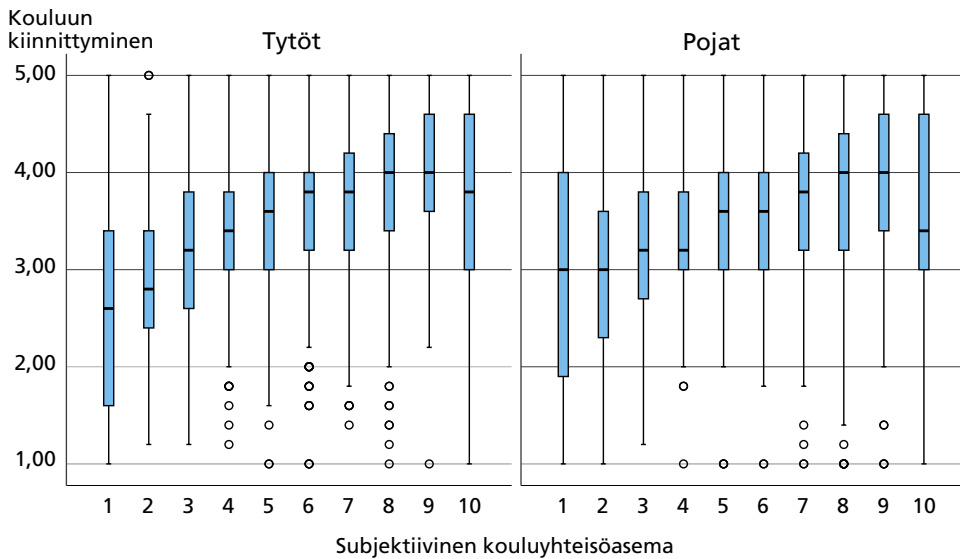
Muuttuja	Tytöt			Pojat			Yhteensä	
	%	n	Ka (kh)	%	n	Ka (kh)	%	N
Vanhempien korkein koulutusaste		3 579			3 381			6 960
Peruskoulu	5,6	200		5,6	191		5,6	391
Keskiaste	58,3	2 085		57,4	1 941		57,8	4 026
Korkeakoulutus	36,2	1 294		36,9	1 249		36,5	2 543
Vanhempien työllisyys – ainakin toinen vanhempi töissä		3 720			3 522			7 242
Töissä	96	3 572		95,6	3 366		95,8	6 938
Ei palkkatöissä	4	148		4,4	156		4,2	304
Subjektiivinen koulu-yhteisönsä		3 812	6,43 (2,02)		3 679	7,16 (1,99)		7 491
Heikko (1–5)	27,2	1 036		17,2	631		22,3	1 667
Keskiverto (6–7)	37,8	1 441		32,7	1 203		35,3	2 644
Korkea (8–9)	31,7	1 209		38,6	1 421		35,1	2 630
Erittäin korkea (10)	3,3	126		11,5	424		7,3	550

jälkeen rakennettiin kaksi usean selittäjän mallia päävaikutustermein (taulukot 2 ja 3). Ensimmäinen muodostettiin malli, jossa olivat mukana objektiivista sosiaalista asemaa kuvaavat tekijät eli vanhempien koulutus ja työssäkäynti. Mallin perusteella yhteys kouluun kiinnittymiseen säilyi tytöillä vanhempien koulutuksen ($p < 0,001$) ja pojilla vanhempien työssäkäynnin ($p < 0,001$) osalta.

Toiseen malliin sisällytettiin samaan aikaan kaikki sosiaalista asemaa kuvaavat muuttujat. Tytöillä tässä mallissa kouluun kiinnittymiseen olivat yhteydessä vanhempien koulutus ($p < 0,001$) ja subjektiivinen koulu yhteisöasema ($p < 0,001$). Pojilla taas kouluun kiinnittymiseen yhteydessä olivat vanhempien työssäkäynti ($p < 0,001$) ja subjektiivinen koulu yhteisöasema ($p < 0,001$).

Kuvio 1. Tyttöjen ja poikien subjektiivisen koulu yhteisöaseman jakauma.

Kuvio 2. Kouluun kiinnittyminen subjektiivisen koulu yhteisöasema mukaan sukupuolittain tarkasteltuna. (Kuviossa tumma laatikko on neljännespisteiden välinen osa, eli laatikkoon sijoittuu 50 prosenttia havainnoista. Laatikon alareunan alle jäävä alue kuvaa alaneljänneistä ja yläreunan ylle jäävä alue yläneljänneistä. Musta viiva laatikossa vastaa mediaania. Janojen päät merkitsevät pääsääntöisesti pienintä ja suurinta arvoa. Poikkeavat arvot esitetään janan ulkopuolisina pisteinä.)

Koska analyysissä tarkastellaan nuoria koulu-kontekstissa, toteutettiin yhdistetyn sosiaalisen aseman malli myös lisäämällä koulu satunnaistekijäksi. Koulun lisääminen malliin ei tuonut tu-

loksiin merkittäviä muutoksia, vaan tulokset säilyivät suuntalinjoiltaan ennallaan. Koulutuloksia ei raportoida taulukossa.

Taulukko 2. Tyttöjen kouluun kiinnittymisen ja sosiaalisen aseman väliset yhteydet

	Yksittäiset tekijät				Objektiivisen sosiaalisen aseman malli n = 3 422	Yhdistetty sosiaalisen aseman malli n = 3 416
	Ka	(kh)	n	p-arvo		
Kouluun kiinnittyminen	3,644	(0,787)	3 667			
Vanhempien korkein koulutus*			3 436	<0,001	<0,001	0,001
Perusaste	3,655	(0,910)	192			
Keskiaste	3,612	(0,770)	2 000			
Korkea-aste	3,724	(0,760)	1 244			
Ainakin toinen vanhempi töissä				0,026	0,054	0,179
Kyllä	3,653	(0,771)	3 428			
Ei	3,502	(0,950)	138			
Subjektiiivinen koulu yhteisöasema**			3 649	<0,001		<0,001
Heikko	3,273	(0,848)	997			
Keskiverto	3,681	(0,675)	1 377			
Korkea	3,920	(0,700)	1 157			
Erittäin korkea	3,640	(1,040)	118			

Tummennetut tilastollisesti merkitseviä.

* Peruskoulu – keskiaste p = 1,0; Peruskoulu -korkeakoulutus p = 0,739; Keskiaste – korkeakoulutus p < 0,001

** Heikko – keskiverto p < 0,001; Heikko – korkea p < 0,001; Heikko – erittäin korkea p < 0,001; Keskiverto – korkea p < 0,001 Keskiverto – erittäin korkea p = 0,1; Korkea – erittäin korkea p = 0,001

Taulukko 3. Poikien kouluun kiinnittymisen ja sosiaalisen aseman väliset yhteydet

	Yksittäiset tekijät				Objektiivisen sosiaalisen aseman malli n = 3 189	Yhdistetty sosiaalisen aseman malli n = 3 179
	Ka	(kh)	n	p-arvo		
Kouluun kiinnittyminen	3,667	(0,847)	3 535			
Vanhempien korkein koulutus			3 225	0,375	0,425	0,128
Perusaste	3,683	(1,124)	183			
Keskiaste	3,677	(0,772)	1847			
Korkea-aste	3,719	(0,818)	1 195			
Ainakin toinen vanhempi töissä				<0,001	<0,001	<0,001
Kyllä	3,710	(0,797)	3 208			
Ei	3,227	(0,998)	137			
Subjektiiivinen koulu yhteisöasema*			3 498	<0,001		<0,001
Heikko	3,329	(0,877)	598			
Keskiverto	3,689	(0,695)	1 147			
Korkea	3,860	(0,742)	1 357			
Erittäin korkea	3,468	(1,234)	396			

Tummennetut tilastollisesti merkitseviä

*Heikko – keskiverto p < 0,001; Heikko – korkea p < 0,001; Heikko – erittäin korkea p = 0,057; Keskiverto – korkea p < 0,001; Keskiverto – erittäin korkea p < 0,001; Korkea – erittäin korkea p < 0,001

Pohdinta ja johtopäätökset

Tutkimuksemme osoitti, että peruskoulun päättävät nuoret olivat keskimäärin hyvin kouluun kiinnittyneitä. Myös sosiaalinen asema oli yhteydessä kouluun kiinnittymiseen. Tulosten perusteella vanhempien korkeakoulutus ja työssäkäynti sekä oppilaan korkea asema koulun sosiaalisessa hierarkiassa lisäävät todennäköisyyttä kiinnittyä vahvemmin kouluun. Kouluun kiinnittymisen vahvistuminen sosiaalisen aseman noustessa ei ollut kuitenkaan kaikilta osin lineaarista. Kaikkein korkeimmalle itsensä koulun hierarkiassa asettaneet olivat heikomminkin kouluun kiinnittyneitä kuin asemansa keskiverroksi ja korkeaksi arvioineet. Etenkin pojilla erittäin korkean ja heikon sosiaalisen aseman ryhmät olivat kouluun kiinnittymisen osalta melko samankaltaisia. Subjektiviinen koulu yhteisöasema säilytti vahvan itsenäisen yhteyden kouluun kiinnittymiseen kaikissa analyysissä sekä tytöillä että pojilla. Nuorten välisen sosiaalisen hierarkian ja kouluun kiinnittymisen välinen selkeä yhteys vahvistaakin osaltaan aiempaa tutkimusnäyttöä siitä, että nuorten oman näkemyksen selvittäminen objektiivisten sosiaalisen aseman mittarien rinnalla on hyödyllistä ja tärkeää (Goodman ym. 2001; Kalalahti ym. 2011; Moor ym. 2019).

Koulun sosiaalisen ulottuvuuden merkitys nuorten koulunkäynnille on tämän tutkimuksen mukaan olennainen. Sekä tytöillä että pojilla heikoksi koettu subjektiivinen koulu yhteisöasema oli yhteydessä heikompaan kouluun kiinnittymiseen. Korkeampi asema taas merkitsi vahvempaa kouluun kiinnittymistä – lukuun ottamatta itsensä kaikista suosituimmiksi arvioineita nuoria. Myös aiemmissa tutkimuksissa on osoitettu subjektiivisen sosiaalisen aseman yhteys kouluun kiinnittymiseen, kun nuoret ovat arvioineet perheensä asemaa yhteiskunnassa (Sampasa-Kanyinga & Hamilton 2016). Tässä tutkimuksessa käytettiin subjektiivisen sosiaalisen aseman mittarina vain koulu yhteisöä, joten vertailua aiempaan tutkimukseen ei voida luotettavasti tehdä. Suomessa koulumyönteisyyden ja subjektiivisen sosiaalisen aseman yhteyttä selvittävässä tutkimuksessa on hyödynnetty subjektiivisen sosiaalisen aseman mittarin molempia osioita ja löydetty vahva yhteys kummankin osalta (Kalalahti ym. 2011). Analyysissämme havaittiin, että kaikista suosituimmat nuoret eivät kuitenkaan aina ole myös vahvimmin kouluun kiinnittyneitä. Tulokset piir-

tävät kuvan joukosta nuoria, jotka ovat ystäväpiirissään hyvin suosittuja mutta samalla heikomminkin kouluun kiinnittyneitä kuin vähemmän suosittu nuoret. Ilmiö voi selittyä koulun sosiaalisen ympäristön ja ystävyysuhteiden laadulla, sillä aiempien tutkimusten perusteella tiedetään tietynlaisten ystävyysuhteiden ja koulussa omaksuttujen roolien jopa heikentävän koulun kokemista merkityksellisenä. Esimerkiksi niin sanottuihin ”kovi- ja pahiskategorioihin” itsensä ja kaverinsa luokittelevien koulumyönteisyys oli muita heikompa, mutta heillä oli luokassa paljon vaikutusvaltaa. (Paju 2016.) Aiemmin kouluun kiinnittymisen pitkittäistutkimuksessa on myös havaittu, että nuoret voivat olla sosiaalisesti hyvin kiinnittyneitä mutta heikosti kouluun kiinnittyneitä, ja juuri tämä nuorten ryhmä oli suurimmassa riskissä keskeyttää koulutuksensa. Sen sijaan sekä hyvin sosiaalisesti että hyvin kouluun kiinnittyneiden ryhmä menestyi opinnoissaan parhaiten. (Bond ym. 2007.) Vastaavasti Pisa-tutkimuksen perusteella suomalaisnuorista kaikista kielteisimminkin kouluun suhtautuivat ne nuoret, joilla oli myönteisiä kaverisuhteita koulussa mutta jotka eivät saaneet tukea opettajalta eivätkä kokeneet koulukäyntiä tärkeäksi. Kouluun kielteisimminkin suhtautuneilla ryhmällä myös sosiaalinen perhetausta oli heikoin. (Linnakylä & Malin 2008.) Erilaisen kouluun kiinnittymisen profiilien tarkastelu onkin jatkossa olennaista, jotta voidaan paremmin ymmärtää, keitä ovat esimerkiksi tähän erittäin korkean sosiaalisen koulu yhteisöaseman mutta heikon kouluun kiinnittymisen ryhmään kuuluvat nuoret. Näin kouluun kiinnittymisen taustatekijöitä voidaan ymmärtää nykyistä kokonaisvaltaisemmin.

Perheen matalan sosiaalisen asemaan ja heikon kouluun kiinnittymisen välillä on jo aiemmissa tutkimuksissa osoitettu olevan yhteys (Bonny ym. 2000; Linnakylä & Malin 2008), jota tämä tutkimus osaltaan vahvistaa. Perheen sosiaalinen huono-osaisuus vaikuttaa merkittäväällä tavalla nuorten kouluttautumiseen. On havaittu, että etenkin pitkäaikaistyöttömien ja matalasti kouluttautuneiden vanhempien lapset suorittavat toisen asteen koulutuksen selvästi hyväosaisia vertaisiaan harvemmin. Korkeasti kouluttautuneiden äitien lapsista taas valtaosa suorittaa toisen asteen koulutuksen. Sosiaalisen huono-osaisuuden ja koulutusvalintojen välistä yhteyttä on selitetty pitkittyneen huono-osaisuuden kumuloitumisella sekä perheen kulttuurisen pääoman heikkoudella. (Kallio ym.

2016.) Nuoren kasvuolosuhteet, perheen tarjoama koulutyöskentelyn tuki sekä vanhempien koulutustausta ovat yhteydessä myös nuorten koulutukseen sitoutumiseen (Vantaja ym. 2019). Matalan sosiaalisen aseman ja heikon koulun kiinnittymisen välinen yhteys selittyneekin paljolti sosiaalipsykologisten prosessien välityksellä. Tutkimuksessa käyttämämme kouluun kiinnittymisen mittari tavoittaa ennen kaikkea kiinnittymisen emotionaalisen ulottuvuuden. Teoreettisesti emotionaalinen kiinnittyminen voidaan kytkeä Edward Decin ja Richard Ryanin (2000) itseohjautuvuusteoriaan, jonka mukaan liittyminen (*relatedness*) – eli mielekkäät ihmissuhteet ja kokemus omasta paikasta ja joukkoon kuulumisesta – on yksi keskeisistä hyvinvoinnin perusedellytyksistä. Emotionaalisella kiinnittymisellä näyttää tutkimusten perusteella olevan merkittävä ja itsenäinen rooli oppilaiden kouluun kiinnittymisessä (Li & Lerner 2013). Emotionaalinen kiinnittyminen on moniulotteinen rakenne ja pitää sisällään sekä affektiivisen että sosiaalisen ulottuvuuden, jotka vaikuttavat toisiinsa ja säätelevät oppilaiden emotionaalista sitoutumista (Ulmanen ym. 2016). Tässä prosessissa oppilaat sekä neuvottelevat sosiaalisesta asemastaan että rakentavat suhdetta kouluyhteisöön opettajien ja vertaisten kanssa (Ulmanen 2017).

Kiinnostavaa on, että objektiivisen sosiaalisen aseman yhteydet kouluun kiinnittymiseen erosivat tyttöjen ja poikien välillä. Pojilla vanhemman työssäkäynti säilyi merkitsevässä tekijänä kaikissa analyyseissä, mutta vanhempien koulutustausta ei missään mallissa saanut tilastollista merkitsevyyttä. Tyttöillä taas vanhempien koulutus oli kaikissa analyyseissä yhteydessä kiinnittymiseen, mutta usean muuttujan malleissa työllisyydellä ei ollut yhteyttä kiinnittymiseen. Tyttöillä vanhempien koulutustason yhteys kouluun kiinnittymiseen voi selittyä sillä, että tyttöjen ja poikien koulunkäyntiin liittyy erilaisia odotuksia. Tytöt menestyvät – ja heidän myös odotetaan menestyvän – poikia paremmin koulussa (esim. Kalalahti 2014). Myös perheen kulttuurinen pääoma saattaa siirtyä tytöille erilaisten odotusten seurauksena poikia vahvemmin. Pojilla taas mahdollisesti taloudellisen resurssin mahdollistamat seikat voivat kulttuurisen pääoman ja kodin asenteiden rinnalla selittää työssäkäynnin ja kouluun kiinnittymisen välistä yhteyttä, sillä köyhyys vaikuttaa lasten sosiaalisiin suhteisiin. Taloudellinen samanarvoisuus on joskus ystävyuden edellytys, kun taas vähävaraisuus rajoittaa osallistumismahdollisuuksia ja voi jopa

johtaa ryhmästä ulos sulkemiseen. (Hakovirta & Rantalaiho 2012.)

Tulosten tulkinnaassa on otettava huomioon tiettyjä rajoituksia. Osa tilastollisesti merkitsevästä keskiarvojen eroista oli hyvin pieniä. Aikaisempi tutkimus SCS-mittarilla on kuitenkin osoittanut, että erittäin pienetkin keskiarvomuutokset ovat kliinisesti merkittäviä ja yhteydessä terveydellisiin tuloksiin (Resnick ym. 1997). Tästä syystä myös tämän tutkimuksen löydöksiä voidaan pitää nuorten koulunkäynnin kannalta merkittävänä, mutta jatkotutkimus aiheesta on tarpeen. Tuloksia arvioitaessa on huomioitava, että otos edustaa erityisesti metropolialueen nuoria, joiden elinpiiri saattaa olennaisesti erottaa nuoret esimerkiksi maaseutunuorten sosiaalisista koulukokemuksista. Pääkaupunkiseudun koulutustaso on muuta maata korkeampi, ja toisaalta kouluympäristöt ovat sekä monikulttuurisempia että eriytyneempiä. Kato kohdistui eniten matalan sosiaalisen taustan omaaviin sekä ulkomaalaistaustaisiin nuoriin (Hotulainen ym. 2016), ja analyysin ulkopuolelle jäivät nuoret, joilta puuttuvat molemmat vanhemmat. Objektiivisen sosiaalisen aseman mittarit käyttäytyivät tyttöjen ja poikien osalta eri tavoin. On mahdollista, että vanhempien työllisyys ja koulutusaste ovat niin vahvasti yhteydessä toisiinsa, että valituilla tutkimusmenetelmillä kaikkien itsenäisten yhteyksien osoittaminen ei ole mahdollista. Mahdollisten yhdysvaikutusten tarkastelu onkin tarpeellinen jatkotutkimuksen aihe. Nuorten subjektiivista sosiaalista asemaa kuvaava mittari mahdollisti tässä aineistossa pelkästään koulutasoisen aseman tarkastelun, joten nuorten näkemystä asemastaan laajemmin yhteiskunnassa ja sen suhdetta kouluun kiinnittymiseen ja objektiiviseen sosiaaliseen asemaan ei voitu tarkastella. Tuloksista ei voida myöskään tehdä kausaalisuuteen liittyviä päätelmiä, ja tästä syystä jatkossa tarvitaankin pitkäaikaistutkimuksia lasten ja nuorten kouluun kiinnittymisestä. Tämä tutkimus ei myöskään kerro koulukohtaisista tai alueellisista eroista, mikä jää yhtä lailla jatkotarkastelujen aiheeksi.

Kouluun kiinnittymisen ja sosiaalisen aseman välisestä suhteesta piirretty tutkimuksessa moniulotteinen kuva, eikä nuoren sosiaalinen koulukokemus ja kiinnittymisen vahvuus ole selitettävissä yksittäisillä tekijöillä. Aikaisemmissa tutkimuksissa on osoitettu, että kouluun kielteisesti suhtautuvat nuoret ovat sosiaalisilta lähtökohdiltaan useammin matalan koulutustason perheistä. Lap-

set aloittavat koulupolkunsa erilaisista sosiaalisista lähtökohdista, ja vanhempien kyvyt ja mahdollisuudet vaikuttaa lastensa myönteisiin kouluun liittyviin asenteisiin ovat yhteydessä heidän omaan taustaansa, koulutukseensa ja asenteisiinsa koulutusta kohtaan. Kasvuolosuhteet ja kodista saadut vaikutteet saattavatkin muokata kouluun kiinnittymistä jo varhaisista lapsuusvuosista alkaen, mikä vaikuttaa mahdollisuuksiin sopeutua kouluun ja sen sosiaaliseen toimintakulttuuriin.

Olenainen osa nuoren hyvinvointia on tunte joukkoon kuulumisesta ja hyväksytyksi tulemisesta. Tämä tutkimus vahvistaa osaltaan koulun sosiaalisen ulottuvuuden merkitystä nuorten koulunkäynnissä. Useiden riskitekijöiden kasautuminen lisää todennäköisyyttä kiinnittymistä kou-

luun heikosti. Jos kouluissa onnistutaan sitouttamaan nuoret entistä paremmin koulunkäyntiin, voidaan saavuttaa myönteisiä hyvinvointiin liittyviä pitkän tähtäimen kehityskulkuja nuorten koulutustason kohentumisen myötä. Kouluun kiinnittymisen edistäminen voi tarjota potentiaalisen keinon puuttua esimerkiksi koulutusvalikoitumiseen. Erityisen tärkeää kouluissa olisi saada myös matalassa sosiaalisessa asemassa olevat nuoret tuntemaan itsensä osaksi koulua – että heistä välitetään ja myös he kuuluvat joukkoon. Koulussa on panostettava näiden riskissä olevien nuorten tunnistamiseen ja varhaiseen tukemiseen. Kouluilla ja koulutuspolitiikalla onkin edelleen olennainen rooli toimia perheiden rinnalla nuorten koulutuksen tukena.

Saapunut 10.7.2019
Hyväksytty 5.4.2020

KIRJALLISUUS

- Andersson, Matthew (2018) An Odd Ladder to Climb: Socioeconomic Differences Across Levels of Subjective Social Status. *Social Indicators Research* 136 (2), 621–643.
- Bond, Lyndal & Butler, Helen & Thomas, Lyndal & Carlin, John & Glover, Sara & Bowes, Glenn & Patton, George (2007) Social and School Connectedness in Early Secondary School as Predictors of Late Teenage Substance Use, Mental Health, and Academic Outcomes. *Journal of Adolescent Health* 40, 357.e9–357.e18.
- Bonny, Andrea & Britto, Maria & Klostermann, Brenda & Hornung, Richard & Slap, Gail (2000) School Disconnectedness: Identifying Adolescents at Risk. *Pediatrics* 106 (5), 1017–1021.
- Chiu, Ming Ming & Chow, Bonnie & McBride, Catherine & Thomas, Stefan (2016) Students' Sense of Belonging at School in 41 Countries: Cross-Cultural Variability. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 47 (2), 175–196.
- Costello, Anna & Osborne, Jason (2005) Best Practices in Exploratory Factor Analysis: Four Recommendations for Getting the Most From Your Analysis. *Practical Assessment Research & Evaluation* 10 (7), 1–9.
- Crosnoe, Robert (2009) Low-Income Students and the Socioeconomic Composition of Public High Schools. *American Sociological Review* 74 (5), 709–730.
- Deci, Edward & Ryan, Richard (2000) The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry* 11 (4), 227–268.
- Destin, Mesmin & Richman, Scott & Varner, Fatima & Mandara, Jelani (2012) “Feeling” hierarchy: The pathway from subjective social status to achievement. *Journal of Adolescence* 35 (6), 1571–1579.
- Furlong, Michael & O’Brennan, Lindsey & You, Sukkyung (2011) Psychometric Properties of the Add Health School Connectedness Scale for 18 Socio-cultural Groups. *Psychology in the Schools* 48 (10), 986–997.
- García-Moya, Irene & Bunn, Frances & Jiménez-Iglesias, Antonia & Paniagua, Carmen & Brooks, Fiona (2019) The conceptualisation of school and teacher connectedness in adolescent research: a scoping review of literature. *Educational Review* 71 (4), 423–444.
- Goodman, Elizabeth & Adler, Nancy, E. & Kawachi, Ichiro & Frazier, Lindsay & Huang, Bin & Colditz, Graham (2001) Adolescents’ Perceptions of Social Status: Development and Evaluation of a New Indicator. *Pediatrics* 108 (2), 1–8.
- Hakovirta, Mia & Rantalaiho, Minna (2012) Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 124. Kelan tutkimusosasto. Helsinki.
- Hutulainen, Risto & Rimpelä, Arja & Hautamäki, Jaakko & Karvonen, Sakari & Kinnunen, Jaana M & Kupiainen, Sirku & Lindfors, Pirjo & Mink-

- kinen, Jaana & Pere, Lasse & Thuneberg, Helena & Vainikainen, Mari-Pauliina & Wallenius, Tommi (2016) Osaaminen ja hyvinvointi yläkoulusta toiselle asteelle. Tutkimus metropolialueen nuorista. Tutkimuksia 398. Käyttätutkimustieteellinen tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos. Helsingin yliopisto.
- Joffer, Junia & Flacking, Renée & Bergström, Erik & Randell, Eva & Jerdén, Lars (2019) Self-rated health, subjective social status in school and socioeconomic status in adolescents: a cross-sectional study. *BMC Public Health* 19; 785, 1–8.
- Kallio, Johanna & Kauppinen, Timo & Erola, Jani (2016) Cumulative Socio-economic Disadvantage and Secondary Education in Finland. *European Sociological Review* 32 (5), 649–661.
- Kalalahti, Mira & Karvonen, Sakari & Rahkonen, Ossi (2011) Koululaisten sosiaaliset hierarkiat ja koulumyönteisyys. *Sociologia* 48 (3), 221–237.
- Kalalahti, Mira (2014) Muuttuvat koulutusmahdollisuudet – Nuorten sosiaaliset hierarkiat ja koulumyönteisyys. Akateeminen väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014:14. Helsingin yliopisto.
- Karvonen, Sakari & Rahkonen, Ossi (2011) Subjective social status and health in young people. *Sociology of Health & Illness* 33 (3), 372–383.
- Kuronen, Ilpo (2010) Peruskoulusta elämäkouluun. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkoulusta peruskoulun jälkeen. Akateeminen väitöskirja. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 26. Jyväskylän yliopisto.
- Lahelma, Eero & Rahkonen, Ossi (2017) Sosiaalinen rakenne ja terveys. Teoksessa Sakari Karvonen, Laura Kestilä & Tomi Mäki-Opas (toim.): Terveystieteiden linjat. Helsinki: Gaudeamus.
- Li, Yibing & Lerner, Richard (2013) Interrelations of behavioral, emotional, and cognitive school engagement in high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 42 (1), 20–32.
- Libbey, Heather, P. (2004) Measuring student relationships to school; Attachment, bonding, connectedness and engagement. *Journal of School Health* 74, 274–283.
- Linnakylä, Pirjo & Malin, Antero (2008) Finnish Students' School Engagement Profiles in the Light of Pisa 2003. *Scandinavian Journal of Educational Research* 52 (6), 583–602.
- Mikkonen, Susanna & Korhonen, Vesa (2018) Työläis- ja taustaiset yliopisto-opiskelijat ja koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo. Eurostudent VI artikkelisarja. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:4. Helsinki.
- Moor, Irene & Kuipers, Mirte & Lorient, Vincent & al. (2019) Inequalities in adolescent self-rated health and smoking in Europe: comparing different indicators of socioeconomic status. *Journal of Epidemiology & Community Health* 73, 963–970.
- Moore, David, S. & McCabe, George, P. (2012) Introduction to the practice of statistics. Seitsemäs painos. New York: W.H. Freeman & co.
- Myrskylä, Pekka (2011) Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 12/2011. Helsinki.
- Niehaus, Kate & Rudasill, Kathleen & Rakes, Christopher (2012) A longitudinal study of school connectedness and academic outcomes across sixth grade. *Journal of School Psychology* 50 (4), 443–460.
- OECD (2019) PISA 2018 country-specific overviews, Finland. https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_FIN.pdf
- Paju, Petri (2016) Koulu on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana. *Verkkojulkaisuja* 108. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Pueyo, María-Jesus & Serra-Sutton, Vicky & Alonso, Jordi & Starfield, Barbara & Rajmil, Luis (2007) Self-reported social class in adolescents: validity and relationship with gradients in self-reported health. *BMC Health Services Research* 7 (151), 1–10.
- Quon, Elizabeth & McGrath, Jennifer (2014) Subjective Socioeconomic Status and Adolescent Health: A Meta-Analysis. *Health Psychology* 33 (5), 433–447.
- Resnick, Michael, D. & Bearman, Peter & Blum, Robert, MD. & Bauman, Karl & Harris, Kathleen & Jones, Jo & Tabor, Joyce & Beuhring, Trish & Sieving, Renee & Shew, Marcia & Ireland, Marjorie & Bearinger, Linda & Udry, Richard (1997) Protecting Adolescents From Harm. Findings From the National Longitudinal Study on Adolescent Health. *JAMA* 277 (10), 823–832.
- Saari, Juhani & Aarnio, Leo & Rytönen, Maria (2015) Nuorten koulutusvalinnat tilastojen ja kertomusten valossa. *Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus* 51/2015.
- Sampasa-Kanyinga, Hugues & Hamilton, Hayley (2016) Does socioeconomic status moderate the relationships between school connectedness with psychological distress, suicidal ideation and attempts in adolescents? *Preventive Medicine* 87, 11–17.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2016) Väestön koulutusrakenne. [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 3.12.2018]. Julkaistu 2.11.2017.
- Svedberg, Petra & Nygren, Julie & Staland-Nyman, Carin & Nyholm, Maria (2016) The validity of socioeconomic status measures among adolescents based on self-reported information about parents' occupations, FAS and perceived SES; implication for health related quality of life studies. *Medical Research Methodology* 16 (48), 1–9.
- Sweeting, Helen & Hunt, Kate (2014) Adolescent socio-economic and school-based social status, health and well-being. *Social Science & Medicine* 121, 39–47.
- Tomek, Sara & Bolland, Anneliese & Hooper, Lisa & Hitchcock, Shannon & Bolland, John (2017) The Impact of Middle School Connectedness on Future High School Outcomes in a Black American Sample. *Middle Grades Research Journal* 11 (1), 1–12.
- Ulmanen, Sanna (2017) Miten kiinnittyä kouluun? Oppilaiden näkökulma koulutyöhön kiinnittymisen haasteisiin. Akateeminen väitöskirja. Acta Uni-

- versitatis Tamperensis 2289.
- Ulmanen, Sanna & Soini, Tiina & Pietarinen, Janne & Pyhältö, Kirsi (2016) The anatomy of adolescents' emotional engagement in schoolwork. *Social Psychology of Education*. 19 (3), 587–606.
- Vanttaja, Markku & Af Ursin, Piia & Järvinen, Tero (2019) Kouluun sitoutumattomien nuorten tausta ja tulevaisuusodotukset. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (5–6), 491–503.
- Vaughn, Michael G. & Maynard, Brandy & Salas-Wright, Christopher & Perron, Brian & Abdon, Arnelyn (2013) Prevalence and Correlates of Truancy in the US: Results from a National Sample. *Journal of Adolescence* 36 (4), 767–776.
- Vettenranta, Jouni (2015) Koulutuksellinen tasa-arvo. S. 72–93. Teoksessa Jouni Välijärvi & Pekka Kupari (toim.) *Millä eväillä uuteen nousuun? PISA 2012 tutkimustuloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:6*. Helsinki.
- West, Patrick & Sweeting, Helen (2004) Evidence on equalisation in health in youth from the West of Scotland. *Social Science & Medicine* 59 (1), 13–27.
- West, Patrick & Sweeting, Helen & Young, Robert & Kelly, Shona (2010) The relative importance of family socioeconomic status and school-based peer hierarchies for morning cortisol in youth: An expository study. *Social Science & Medicine* 70, 1246–1253.

ENGLISH SUMMARY

Piia Ollila & Anna-Maija Koivisto & Sakari Karvonen & Pirjo Lindfors: Association between Finnish 9th grade students' school connectedness, subjective social status in school and objective social status (Perheen sosiaalisen taustan ja subjektiivisen koulu yhteisöaseman yhteys ybdeksäluokkalaisten kouluun kiinnittymiseen)

Social family background is linked to young people's school performance and educational attainment. So far, there is little research on the association between adolescents' social status and school connectedness, particularly in terms of subjective social status. Knowledge of the factors behind school connectedness is important as strong school connectedness has been found to promote educational perseverance and to anticipate school success and transition to secondary education. The purpose of this study was to research whether there is an association between the social status of young people and their connectedness to school. The quantitative study was conducted among Finnish 9th graders in the Helsinki metropolitan area (N = 7,738). Data analysis was conducted using Anova.

The 9th grade youth were found to be well connected to school and there was no difference in the strength of girls' and boys' connectedness. Social status was found to be associated with school connectedness. High subjective social status in school was associated with stronger school connectedness in both genders. In terms of objective social status, parental high education was associated with higher connectedness for girls, and parental employment was associated with higher connectedness for boys. The results reinforce the perception that connectedness to school is a multifaceted phenomenon with both objective and subjective social status independently contributing to the development of connectedness. It can be concluded that the accumulation of social risk factors can increase the probability of decreasing school connectedness. Thus, positive social experiences at school can reinforce school connectedness. The results can be used in developing young people's well-being at school and teaching methods.

Keywords: school connectedness, social status, subjective social status.

KIRJOITTAJAT

Ollila, Piia, TtM, sairaanhoitaja, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri/TAYS

Koivisto, Anna-Maija, FM, yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto

Karvonen, Sakari, VTT, tutkimusprofessori, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos

Lindfors, Pirjo, YTT, dos., yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto